

Pavel Nahálka¹

VLÁDNA ŠTVRŤ – MOŽNÉ RIEŠENIE SÍDELNÝCH PODMIENOK ÚSTREDNÝCH ORGÁNOV V BRATISLAVE.

GOVERNMENT DISTRICT - A POSSIBLE SOLUTION TO SETTLEMENT CONDITIONS CENTRAL AUTHORITIES IN BRATISLAVA.

Capital of each country shall create conditions for the best functioning of the state institutions that reside there. Bratislava is the capital of Slovak Republic under the Constitution, but as the seat of the President and the government does not fulfill requirements for collision-free and smooth functioning of the state administration. It's evident absence of administrative complex, which would allow optimal functioning of the whole organism, and smoother co-operation of all components of the state apparatus. At the same time disclosure system of ministries, agencies, authorities and institutions in the public sector now appears to be extremely complex, inefficient and expensive for most taxpayers. Creating government areas would bring a lot of positives, well known from several examples of government quarters abroad.

Súčasná sídelná podmienka ústredných štátnych orgánov v Bratislave

Ústava Slovenskej republiky v článku 10 jednoznačne určuje ako svoje hlavné mesto Bratislavu. Zároveň predpokladá, že postavenie Bratislavy ako hlavného mesta slovenskej republiky ustanoví zákon [1]. Bratislava je podľa tohto zákona pravidelným sídlom prezidenta, Národnej rady a vlády Slovenskej republiky, ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky.² Bratislava zároveň utvára podmienky na činnosť týchto orgánov, ako aj na činnosť zastupiteľských orgánov iných štátov, ktoré majú sídlo v Bratislave [2].

Obrázok 1: Sídllo prezidenta a Úradu vlády SR (foto: autor)

Bratislava plní túto úlohu s pomerne veľkým nasadením, ale i značnými finančnými nárokmi na zabezpečenie činnosti jednotlivých inštitúcií. Zo všetkých 47 vrcholných orgánov

¹ Pavel Nahálka, Ing. arch., PhD., FA STU, Námestie slobody 19, 812 45 Bratislava, SR, nahalka@fa.stuba.sk

² Podľa tohto zákona prezident Slovenskej republiky, národná rada, vláda, ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy Slovenskej republiky pomáhajú Bratislave plniť funkciu hlavného mesta Slovenskej republiky a politického, kultúrneho, obchodného a spoločenského centra Slovenska.

štátu sídli v Bratislave 41.³ Z hľadiska riadenia je pomerne veľkou nevýhodou, že tieto inštitúcie sú rozptýlené do 32 lokalít. Vysoké prepravné náklady a nároky na logistiku súčasného systému patria tiež k dôvodom nízkej výkonnosti a efektívnosti štátnej správy. K vysokej ekonomickej ale aj energetickej náročnosti fungovania štátneho aparátu však doposiaľ výrazne prispieva aj charakter budov, ktoré pre svoju činnosť využívajú. Ide väčšinou o budovy postavené buď pôvodne na iný účel (napr. historické sídla šľachtických rodov, cirkevných a štátnych hodnostárov), alebo administratívne budovy zastaraných konceptov. Tieto budovy sú nevyhovujúce z hľadiska dispozično-prevádzkového a konštrukčného riešenia a predovšetkým z dôvodov slabého technického vybavenia.

Objekty sú postavené najčastejšie z tradičných stavebných materiálov a sú definované klasickým rozvrhnutím priestorov. Bez mimoriadne nákladných rekonštrukcií tu nie je možné využívať súčasné najvýkonnejšie metódy riadenia administratívnej práce či sústredenú a tímovú prácu [3]. Zároveň sa ťažko dajú očakávať úspory pri zabezpečení vhodných podmienok pracovného prostredia znížením nákladov na vykurovanie, vzduchotechnické vetranie, klimatizáciu a osvetlenie pracovísk. [4] Istým obmedzením efektívneho využívania historických budov pre administratívnu prácu zamestnancov ústredných orgánov môže byť aj rešpektovanie historických hodnôt tejto architektúry.

Obrázok 2: Sídlia inštitúcií v historických budovách - Národná rada, Úrad vlády, Ministerstvo životného prostredia a Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. (foto: autor)

Väčšinou je tu takmer nemožné ekonomické využívanie kancelárskych priestorov, ako aj prispôbenie budov potrebám občanov. Často sú to budovy bez priestorov a zón pripravených na komunikáciu s nimi, ba dokonca pre nich vytvárajú aj architektonické bariéry. [5].

³ Sú medzi nimi okrem kancelárie prezidenta SR, úradu vlády a 13 ministerstiev aj Najvyšší kontrolný úrad, Fond národného majetku a Generálna prokuratúra.

Obrázok 3: Príklady budov ministerstiev v zastaraných administratívnych budovách - ministerstvá vnútra, pôdohospodárstva, financií. (foto: autor)

Vládna štvrť ako možné riešenie problémov umiestnenia orgánov štátnej správy v Bratislave

Takým riešením, ktoré by mohlo znamenať značné úspory na prevádzkových nákladoch, a najmä skvalitnenie činnosti štátneho aparátu by mohla byť aj podstatná priestorová koncentrácia pracovníkov ústredných štátnych inštitúcií. Vládna štvrť je koncept, ktorý existoval nielen vo svete, ale aj u nás.⁴ U nás sa objavili vízie vybudovania vládnej štvrte už pri vzniku 1. ČSR. V roku 1929 sa plánovalo využiť na tento účel priestor Námestia slobody. Aj architektonická súťaž na vládnu štvrť Slovenského štátu v roku 1942 rátala s týmto mestským priestorom. Z celého konceptu talianskych architektov Ernesta B. La Padulu a Adalberta Liberu sa z plánovaných piatich ministerstiev neskôr realizovala len ústredná poštová správa (podľa návrhu E. Kramára a Š. Lukačoviča).

Obrázok 4: Námestie slobody a budovy ústrednej poštovej správy (E. Kramár, Š. Lukačovič)

O tom, že vládna štvrť môže pre krajinu predstavovať okrem ekonomického aj ekologický prínos, svedčia niektoré súčasné európske príklady. V medzinárodnej architektonickej súťaži na vládny okrsok v Budapešti zvíťazil v roku 2007 návrh spojeného tímu maďarských a japonských architektov (Péter Janesch a Kengo Kuma). Dôvodom bol iste i ekologický rozmer projektu, ktorý vytvoril kancelársky komplex pre 5550 pracovníkov

⁴ Administratívne celky v podobe celých miest vidíme v , brazílskej Brasílii, austrálskej Canberre či kazašskej Astane, resp. koncentrované do komplexne vybudovaných urbanistických zón, ktoré bývajú súčasťou buď relatívne samostatnej mestskej štvrte (napr. Kirjat ha-Memšala v Jeruzaleme), alebo vytvárajú živú urbanistickú štruktúru v kontakte s jadrom mesta (City of Westminster v Londýne, Grubbegata a Akersgata v Osle a najmä Regierungsviertel v meandri rieky Sprévy v Berlíne.)

jedenástich ministerstiev na rozlohe šestnástich hektárov. Celková úspora kancelárskych plôch sa tak mala zmenšiť na polovicu, energetické bilancie by pri použití solárnych zariadení a tepelných čerpadiel viedli k ďalším enormným úsporám.

Podobne aj vládny areál v Berlíne používa ako súčasť systému vykurovania kogeneračnú jednotku na bionaftu s rekuperačným ukladaním prebytočného tepla pri letnom ochladzovaní do bývalej soľnej bane v hĺbke 300 m pod budovou Reichstagu. Na zníženie spotreby elektrickej energie je len na streche úradu spolkového kancelára situovaný fotovoltaický systém s celkovou plochou 1300 m² solárnych panelov. [7]

Obrázok 5: Návrh na vládny okrsk v Budapešti a sídlo kanclára v Berlíne

Možnosť vytvorenia vládneho okrsku skúmala vláda SR veľmi intenzívne najmä od roku 2007. Vtedy sa ukázala reálna šanca výhodným predajom či zámenou existujúcich budov a pozemkov ministerstiev financovať výstavbu vládnej štvrte. Maximálnou možnou alternatívou bolo vytvoriť priestory pre 8786 zamestnancov vtedajších 14 ministerstiev a ďalších 715 pracovníkov štátnych organizácií. Cieľom malo byť vybudovať nie len fádnu administratívnu zónu, ale miesto, kde bude okrem administratívy aj občianska vybavenosť (gastronómia, obchody, služby...) a miesto na oddych. Zároveň by sa mali znížiť náklady na energiu, strážnu službu, údržbu a verejné obstarávanie. Pri novo koncipovanom komplexe sa očakáva využitie najnovších metód riadenia a využívania priestorového a časového fondu.

Zároveň sa musia používať moderné metódy komunikácie, vrátane komunikácie s občanmi. Tie by umožnili pôvodné nároky na potrebnú podlažnú plochu značne znížiť. V kanceláriách zamestnancov kombináciou využitia combi-office alebo biznis klubu namiesto bunkových kancelárií možno ušetriť takmer 20% až 30% pracovnej plochy. Zdieľaním pracovísk (desk-sharing, hotelling) je možné ušetriť tiež až do 30% a napríklad jednoduchou mobilnou prácou z domova formou teleworkingu až 20% plochy pre administratívnu prácu úradníkov týždenne. [3] Podmienky pre nové metódy výkonu práce zamestnanca akou je „domácka práca“ a „telepráca“ stanovuje už aj § 52 Zákonníka práce, ktorý upravuje osobitné druhy pracovných pomerov). [8]

Úvahy o vládnom okrsku sa v maximálnom a minimálnom variante značne líšia najmä nárokmi na veľkosť podlažnej plochy a plochy pozemku. Preto sa lokalizácia ponúka v minimálnej podobe na pozemky ministerstva obrany okolo Jarošovej ulice a v maximálnom do okrajovej polohy pozemku rozostavanej nemocnice Rázsochy v Lamači. Pre úspech podujatia by však bolo oveľa prínosnejšie, keby sa mohlo uvažovať s lokalitami bližšie k širšiemu centru, a to aj za cenu realizovania akcie súkromným vlastníkom pozemku (napr. zámenou za budovy a pozemky vládnych inštitúcií).

Pre maximálny variant riešili študenti FA STU rozvoj vládneho mestečka v lokalite Prístavná ulica – Zimný prístav. Najmä v súvislosti s nutnosťou vybudovania nového multimodálneho terminálu, na ktorý nestačia súčasné kapacity prístavu, je táto alternatíva mimoriadne vhodná, sčasti aj pre súčasné majetkové pomery v dotknutom území. [6].

Obrázok 6: Zimný prístav a Prístavná ulica v súčasnosti (hore) a v budúcnosti (Bc. Taťjana Švecová, Bc. Marek Takáč, 2011)

Záver

Pri takých, ekonomicky náročných plánoch, akým je aj možnosť vybudovania vládnej štvrte, nemôže vyvolaná diskusia reflektovať iba otázky ekonomické či politické. Jej výsledok musí umožniť také architektonické a urbanistické riešenie, ktoré reaguje na požiadavky prostredia – pracovného pre zamestnancov vládnych inštitúcií a verejného pre občanov a návštevníkov nielen týchto „úradov“, ale aj nového, plnohodnotného verejného priestoru hlavného mesta. V novej mestskej zóne by tak v páse medzi severným bazénom prístavu a Prístavnou ulicou vznikla plocha pre vyššiu občiansku vybavenosť nového typu.

V tejto lokalite by sa dali realizovať aj zámery orientované na trvalú udržateľnosť, univerzálnosť prostredia a maximálnu energetickú úspornosť. Zároveň by mohlo vzniknúť skutočne verejné mestské prostredie vysokej kvality, urbanisticky dotvárajúce uličný priestor v pokračovaní východného rozvoja centrálnej mestskej zóny. Takéto riešenie by podporilo aj dobudovanie druhého plánu severného „dunajského priečelia“ prostredníctvom kompaktnejšej mestskej štruktúry, ako aj dobudovanie novej mestskej štruktúry vo východnom rozvoji Bratislavy.

Obrázok 7: Plnohodnotný verejný priestor hlavného mesta – Regierunsviertel v Berlíne dnes, Zimný prístav v Bratislave v budúcnosti (Zdroj: Bc. Katarína Maláriková, 2012)

Literatúra

- [1] Zákon č. 460/1992 Zb.: Ústava Slovenskej republiky, zo dňa 01.09.1992, čiastka 092/1992 s účinnosťou od 01.10.1992
- [2] Predpis č. 377/1990 Zb.: Zákon Slovenskej národnej rady o hlavnom meste Slovenskej republiky Bratislave, zo dňa 13.09.1990, čiastka 064/1990 s účinnosťou od 24.11.1990
- [3] ARNOLD, T. and coll., Design Principles of the Office Building. Berlin: Birkhäuser, 2002. 265 p. ISBN 3-7643-6650-8
- [4] Nariadenie vlády SR z 24. mája 2006 o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na pracovisko, Zb. z. č. 391/2006, Príloha č. 1, ods. 15. Rozmery miestností a voľný priestor v miestnostiach, voľnosť pohybu na pracovisku., s. 2882.
- [5] NAHÁLKA, Pavel: Obnova historickej architektúry a požiadavky na prevádzku administratívnej budovy súčasnosti, In: *Obnova kultúrneho dedičstva*, zborník z vedeckej konferencie, Bratislava, Vydavateľstvo STU, 2012, 204 s. ISBN 978-80-227-3811-8
- [6] ANDRÁŠ, M.: Bratislava in the Context of multimodal Transportation. In *ŠOVBA2012: Superior Public Facilities*, Zborník referátov z I. ročníka Vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou venovaný perspektívam a rozvoju hlavného mesta. Bratislava: STU, 2012. ISBN 978-80-227-3844-6, s. 58-61.
- [7] ORAVCOVÁ, E.: Obnova architektonických pamiatok a fotovoltika, In: *Obnova kultúrneho dedičstva*, zborník z vedeckej konferencie, Bratislava, Vydavateľstvo STU, okt. 2012, 204 s. ISBN 978-80-227-3811-8
- [8] OLŠOVSKÁ, A.: Komentár k Zákoníku práce 5, Dostupné na internete: <http://www.epi.sk/Domov/Default.aspx/doc>. JUDr. Andrea Olšovská, PhD., Komentár k Zákoníku práce 5